

Erfgoed Vertel Event 2017

In de erfgoedsector ontdekt men in toenemende mate de mogelijkheden van storytelling. Om geschiedenis en (museum)collecties levend te houden kun je niet volstaan met louter doorgeven van historische informatie. Verhalen kleuren het verleden, maken het zintuigelijk, persoonlijk en invoelbaar in het heden. Storytelling is veel meer dan alleen een vorm van marketing of reclame. Het is vooral een verbale — en soms ook theatrale — vorm van presenteren die het publiek weet te boeien.

Het Erfgoed Vertel vond plaats in het [Waterliniemuseum/Fort Vechten](#) in Bunnik, aan het eind van de Maand van de Geschiedenis, op maandag 30 oktober 2017. Het was tegelijkertijd een opmaat voor de 10e editie van het [Internationaal Storytelling Festival Amsterdam 2017](#). Het was een dag vol sterke verhalen, inspirerende lezingen en workshops over storytelling. De dag werd georganiseerd door [Stadsavonturen](#), de [Vertelacademie](#), [Landschap Erfgoed Utrecht](#), in samenwerking met [Stichting Storytelling Centre Amsterdam](#) en [Stichting Vertellen](#) en financieel mogelijk gemaakt door [Hollandse Waterlinie](#) en [Landschap Erfgoed Utrecht](#).

Er werden workshops en storytrails (verhalenwandelingen) aangeboden.

Opening

Het Erfgoed Vertel Event werd door Gottfrid van Eck (Stichting Vertellen, Stadsavonturen) en Raymond den Boestert (Vertelacademie) geopend met een pleidooi voor vertellen: louter overdragen van informatie of de kracht van het aanspreken van alle zintuigen en het prikkelen van betrokkenheid?

Gottfrid vertelt over het ontstaan van deze dag, en de samenwerking van *vertelorganisaties* en *erfgoedorganisaties*.

Raymond den Boestert geeft een korte introductie over de kracht van vertellen, geïllustreerd door verhalen vertellende en zingende verhalenvertellers.

Hij roept de herinnering op aan die ene leraar, die zo kon boeien door zijn manier van vertellen. Het was of je er zelf bij was, je zag het allemaal voor je, samen was je op reis in een andere wereld...

Volgens Raymond staan centraal het *communiceren in beelden* en de *verbinding met het verhaal*.

We zetten de vertelde informatie onmiddellijk om in persoonlijke beelden.

Hersenonderzoek toont aan, dat wanneer we louter informatie opnemen slechts enkele hersendelen daarbij betrokken zijn. Bij het luisteren naar een verhaal zijn we op hersenniveau veel actiever betrokken, met name ook met de zintuiggebieden.

Beelden verwerk je 60 x sneller dan informatie!

En bij het luisteren naar verhalen wordt oxytocine aangemaakt, waarmee de empathie wordt vergroot.

We leven in een narratieve tijd. Verhalen zijn opeens booming business, bijvoorbeeld:

- NCRV: wij vertellen het hele verhaal
- Station Utrecht: hier worden stories gebouwd
- Nepnieuws en sociale media
- De klimaatverandering zou een Chinees verzinsel zijn
- Had Trump het betere verhaal?
- *Historische verhalen zeggen iets over wie wij zijn en wat ons verbindt.*

Beeldend vertellen rondom erfgoed – Raymond den Boestert

Het verhaal – verhaalopbouw

Er wordt kennis gemaakt met verschillende soorten verhalen, verhaalopbouw en vertelconstructies. Onderzocht wordt uit welke beelden, geuren en kleuren een verhaal bestaat.

Vragen die deze bijeenkomst een rol spelen zijn:

- Hoe kan ik mij goed voorbereiden op het vertellen van een verhaal zonder het uit mijn hoofd te leren?
- Hoe kan ik een verhaal (in beelden) vastleggen, zodat ik het zonder al te veel voorbereiding bij een volgende gelegenheid opnieuw kan vertellen?

De dramatische opbouw van een verhaal bestaat uit:

1. Expositie
2. Motorisch moment
3. Climax
4. Afloop
5. Eindbeeld

Deze vijf dramatische hoofdmomenten in een verhaal zijn als het ware door de verteller genomen foto's van deze momenten. Deze hoofdmomenten moeten plaatjes in het hoofd vormen, plaatjes vol lijn, vorm en kleur. Je vertelt als het ware van plaatje naar plaatje.

Praktijkopdracht: van het verhaal *Het raadsel van de koning* en twee legenden *Het Solsegat* (Veluwe) en *De Basilisk van Utrecht* wordt de opbouw geanalyseerd. Daarna worden de 5 momenten op A4-tjes getekend.

Beeldend vertellen

Wil je een bestaand verhalen vertellen leer de tekst dan niet uit je hoofd. Maar bestudeer ter voorbereiding de opbouw en maak 5 tekeningen, met de verhaalanalyse als richtingaanwijzer..

Verhalen bestaan uit beelden. Als iemand een verhaal vanuit de beelden vertelt zullen de luisteraars het gevoel ervaren om 'helemaal in het verhaal te zitten.' De vertelling wordt een 'beleving'. Het trainen van de eigen creativiteit om met beelden te werken is daarom van belang.

Raymond den Boestert is verteldocent en directeur van de Vertelacademie, www.vertelacademie.nl

Oral History als bron van verhalen - Marjolein van der Kemp & Sanne Witkamp

Om in je erfgoedorganisatie verhalen te kunnen vertellen, heb je verhalend bronmateriaal nodig. Dat materiaal kan heel divers van aard zijn en je kunt er op verschillende manieren aankomen via literatuur, historische onderzoeken of internet. Maar het kan ook veel directer via mondelinge overlevering en veldonderzoek, wat we wel Oral History noemen.

Tijdens de workshop kwamen de volgende vragen aan de orde: Wat is Oral History? Hoe kun je het toepassen? Waar moet je aan denken bij het opzetten van een Oral History-project. Ook meer praktische zaken komen aan bod: voorbeelden van interviewstijlen, tips voor het afnemen van een interview en een concrete schrijfoefening.

De PowerPoint Presentatie van hun workshop is hier te openen: [Bestand:Erfgoed Vertel Event 2017 Oral History.pdf](#)

Marjolein van der Kemp is zzp-er www.vanhuisuit.nl en was oa projectleider van www.utrechtaltijd.nl het geschiedenisplatform over de provincie Utrecht. Sanne Witkamp is werkzaam bij www.landschaperfgoedutrecht.nl als webcoördinator van www.utrechtaltijd.nl

Interactieve Storytelling & Games - Marc van Hasselt & Ruud Boxma

De presentatie richtte zich op verhalen vertellen door middel van spel, zeg maar serious gaming. Speltechnieken en activiteiten kunnen een verhaal tot leven roepen, net als omgekeerd een goed spel een eigen verhaal vertelt. Spelend leren is daarbij een belangrijke invalshoek, zeker in de wereld van erfgoed. Er is veel mogelijk, van een fysiek ingerichte ervaringsruimte; tot apps op je telefoon voor onderweg – onderweg door een expositie of gewoon tijdens je rit door een stad.

Marc van Hasselt is mede-oprichter van [Novitas Heritage](#), bekend van [Museum Escape](#) en [Escape Loevestein](#). Ruud Boxma is oprichter van www.cruxquest.nl

Van droge historie naar sappig verhaal – Erik Mathlener

De workshop begon met het voorlezen van droge kost over het Fort Vechten. De boodschap was snel duidelijk: informatie geven kan een stuk aantrekkelijker. Erik Mathlener gaf een voorbeeld door beeldend te vertellen over fortwachter Willemse en zijn avontuur met een varken op het fort. Er ontstond een levendige discussie over waar de grens ligt tussen historische werkelijkheid en de fantasie van de verteller. De conclusie was dat de historische feiten moeten kloppen, en dat je de gaten prima mag invullen met handelingen, gedachten en gevoelens die gebeurd hadden kunnen zijn.

Na een korte uitleg over wat verhalen met je bezoeker kunnen doen, was het aan de deelnemers om elkaar een verhaal over hun eigen erfgoed te vertellen. Tenslotte ging ieder naar huis met inzicht en kennis over de essentiële ingrediënten van een boeiend verhaal.

Erik Mathlener is verteller en spreker, zie www.storymanagement.nl.

V6: verhalen & erfgoedprojecten in Stelling en Linie(landschap) – Bas Kreuger en Menno Heling

Wat is V6?

1. **Verhalen** Verzamelen van de andere verhalen rond het erfgoed
2. **Vertellen** Vertellen van die verhalen en van het nieuwe gebruik van het erfgoed
3. **Vrijwilligers** De lokale community die met het erfgoed aan de slag gaat
4. **Verbinden** De verbindende kracht van erfgoed & verhalen en tussen verschillende community's
5. **Verzetten** Werk verzetten, de inzet van community's die daadwerkelijk aan de slag gaan
6. **Verdiene**n Crowdfundingsacties, binnenhalen van geld of middelen

Een voorbeeld van de V6-aanpak is het project Hollandse Waterlinie. Bewoners en gebruikers zijn gevraagd om met creatieve ideeën te komen om gebruik en beleving van het Linielandschap te vergroten. Door verschillende community's is een groot aantal projecten en activiteiten opgezet. Zo is er een deelproject om replica's van militaire grenspalen terug te plaatsen en deze tot dragers van het cultuurlandschap te maken, zijn betonnen groepsschuilplaatsen opnieuw in gebruik genomen, schrijf- en videoworkshops gehouden, is er een prikactie geweest om zwerfvuil rond Linieobjecten op te ruimen en is samengewerkt met studenten aan de Fotoacademie en met amateurkunstenaars. En er zijn een veertigtal nieuwe, onbekende of vanuit een ander perspectief vertelde verhalen uit de Linie en de Stelling verzameld. Activiteiten die samen tot een duurzaam resultaat leiden.

De PowerPoint Presentatie van hun workshop is hier te openen: [Bestand:Erfgoed Vertel Event 2017 V6.pdf](#)

Een korte brochure is hier te openen: [Bestand:Erfgoed Vertel Event 2017 V6 brochure.pdf](#)

Bas Kreuger werkt in cultuur en erfgoed <https://www.kreugerinkultuur.nl> en Menno Heling

Storytrail Amelisweerd – Eugene Ligtoet

Mensen schijnen alleen hun bed nog uit te komen als ze echt iets meemaken, als ze aangesproken, verrast, uitgedaagd worden. Vanuit die gedachte heeft Eugene, met hulp van Gottfrid van Eck, zijn Storytrail Amelisweerd in elkaar gestoken.

In de rol van Jacobus Bosch van Drakestein van Amelisweerd vertelt Eugene de persoonlijke verhalen die Jacobus van z'n grootouders heeft gehoord. Hij, en zijn familie woont er sinds 1951 niet meer, maar indringend bekennt hij bij aanvang daarom verheugd te zijn: 'Wil je iemand

financieel en mentaal aan de grond, geef hem dan een kasteel cadeau'. De storytrail loopt op twee sporen. Het eerste spoor is de geschiedenis, de historie van landgoed en bewoners. Het tweede spoor, verhalen over de gevaren die op de loer liggen, loopt daar doorheen. In de epiloog komen beide lijnen samen en wordt opa's keuze voor het publiek helder.

De storytrail is zeer interactief en met de nodige humor wordt het publiek verleid de anekdotes van Jacobus mee te beleven.

Eugene Ligtvoet is acteur, muzikant en zanger en stond aan de basis van Stadsavonturen in Utrecht. Zie ook <http://www.storytrail.nl>.

Storytrail Grensland – Bastiaan de Zwitser

Bastiaan ging met de gasten op zoek naar de grens tussen feit en fictie en hoe in verhalen grens behandeld worden. Zo doodde Romulus Remus, omdat hij over de grens van Rome sprong, het paard van Troje kwam ongemerkt over de grens en Sisisphus speelde met de dood (een zeer harde grens) zijn eigen spel. Uiteindelijk kwamen we tot conclusie dat de grens er altijd zal zijn maar dat hij vormbaar en flexibel is wanneer we verhalen vertellen, zelfs wanneer ze 'waargebeurd' zijn.

Bastiaan de Zwitser is verteller, <https://www.bastiaan.com>. Zie ook <http://www.storytrail.nl>.

Storytrail Fortgeheimen door Gottfrid van Eck

“Ten tijde van de Eerste Wereldoorlog moet mijn opa van moederskant, Diederik van Iersel, als korporaal op Fort Vechten dienen. Hij leert er om zich niet alleen te wapenen tegen een mogelijke aanval van buitenaf, maar ook tegen smokkelaars, aardappeldieven en spionnen in eigen gelederen. Maar dat is niet eens zijn moeilijkste taak. Vier jaar lang moet mijn opa leren om zich, in geval van dreigende conflicten, altijd neutraal op te stellen. Dat valt niet mee.

Daarmee is hij het vleesgeworden Nederland dat tussen 1914 en 1918 zo'n vijftig neutraliteitsverklaringen verstuurt naar oorlogvoerende landen in Europa die bereid zijn om het bloed van hun zonen te offeren aan het front. Over front gesproken. Niet iedereen in de familie van Iersel schuwt het gevaar. Mijn oudoom Louis schopt het zelfs tot oorlogsheld en dat zonder ook maar één kogel te lossen. Zijn verhaal is als een spannende spionagefilm. Alleen met dit verschil: het is allemaal echt gebeurd."

Op deze manier heb ik mijn Storytrail Fortgeheimen aangekondigd. In opdracht van Stadsavonturen, producent van cultureel-historische theatervoorstellingen, heb ik sinds 1999 de interactieve, theatrale Storytrail (verhalenwandeling) ontwikkeld. Daarmee ben ik actief in een tiental steden, op twee landgoederen en op diverse forten van de Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam.

In een spel van feit en fictie, drama en humor, en met de omgeving als levend decor, probeer ik oude verhalen tot leven te wekken. Dat kunnen waargebeurde verhalen zijn, maar ook legendarische of broodje-aap verhalen. Het is de kunst om al die verhalen zo spannend mogelijk te vertellen, zodat je je gehoor helemaal mee kunt slepen. Dat doe ik vooral door in te zoomen op het menselijk drama, op belangrijke gebeurtenissen en emoties die in het verhaal een rol spelen.

Wanneer het over de Grote Oorlog (1e Wereldoorlog) gaat, zeggen cijfers over doden en gewonden of data van belangrijke veldslagen me niet zoveel. Maar wat wel bij mij (en mijn publiek) blijft hangen is het verhaal van één Nederlandse soldaat die onder zeer barre omstandigheden weet te overleven en duizenden levens weet te redden. Het waargebeurde heldenverhaal van Louis van Iersel, die als Hollandse jongen in dienst van het Amerikaanse leger in N-Frankrijk heeft gevochten, heeft grote indruk op mij gemaakt. Ik ontdekte zijn verhaal via de website van het tv-programma Andere Tijden. Ik heb dat verhaal in briefvorm herschreven en vermeng dat met anekdotes en (fictieve) dagboekantekeningen van mijn opa over het leven op de forten. Kortom: het grote verhaal aan de hand van een kleine geschiedenis."

Gottfrid van Eck is verteller, www.gottfridvaneck.nl en ontwerper van storytrails door heel Nederland, www.storytrail.nl

Verslag: Walter Roozendaal - walt.rooz@versatel.nl www.muzemuzette.com 30 dec 2017.
Eerder gepubliceerd op Vertelwiki Stichting Vertellen